

"Maziye, mesâibe kader nazarıyla; ve müstakbele, meâsiye teklif noktasında bakmak lâzımdır. Cebir ve İtizal, burada barışırlar." Açıklar mısınız?

"Cebir ve İtizalde birer dane-i hakikat bulunur"

"Ey talib-i hakikat! Maziye, hem musibet; müstakbel ve mâsiyet ayrı görür şeriat. Maziye, mesâibe nazar olur kadere."

"Söz olur Ceberîye. Müstakbel ve maâsi, nazar olur teklife. Söz olur İtizâle. İtizal ile Cebir şurada barışırlar."

"Şu bâtil mezheplerde birer dane-i hakikat mevcut, münderiştir; mahsus mahalli vardır. Bâtil olan, tâimidir."(1)

"Maziye, mesâibe kader nazarıyla; ve müstakbele, meâsiye teklif noktasında bakmak lâzımdır. Cebir ve İtizal, burada barışırlar." (2)

"Maziye, mesaibe kader nazarıyla ve müstakbele, maâsiye teklif noktasından bakmak lâzımdır. Çaresi bulunan şeyde acze, çaresi bulunmayan şeyde cez'a iltica etmemek elzemdir."(3)

Üstad Hazretleri burada, **geçmişe Cebriye** nazarı ile bakmanın bir mahzuru olmadığını söylüyor. Aynı şekilde **geleceğe de Mutezile** gibi bakılabilir, diyor.

Kader, insanı hâdiselerin altında ezilmekten kurtaran bir tevekkül gemisi gibidir; insan bütün manevî sıkıntılarını ve ağırlıklarını bu gemi üstüne bırakıp rahatlar.

Mazide kaçırdığı fırsatlar için bir ömür boyu üzülüp dövünmenin insana hiçbir faydası yoktur, ama zararı kesindir. Böyle bir insan, başına gelen bela ve musibetleri kaderin bir cilvesi olarak görmeli, maziye kadere havale etmeli, "Bunda da bir hayır vardır, demek ki kaderimde bu varmış" diyerek hayatını çileden, azaptan kurtarmalıdır.

Geleceğe iki cihetle bakılır. Birisi, günahlar ciheti, diğeri takva ve ibadet cihetidir. Mesela sabah namazına kalkma konusunda, sanki benim iradem mutlak hâkimmiş gibi bütün sebeplere tam riayet etmem gerekir. Erken uyumak, çalar saat kurmak gibi... Bu cihetle **Mu'tezile** gibi düşünüp çok ihtiyatlı davranabiliriz. Bir harama girmek konusunda da aynı şekilde irade mutlak hâkimmiş gibi düşünüp öylece tedbirli olmamız gerekir. "**Meâsiye teklif noktasında bakmak lâzımdır.**" sözü, bu inceliğe işaret eden bir sözdür. Yani istikbale ait durum ve amellere İ'tizalin bu dane-i hakikati ile bakabiliriz.

İstikbâle gelince, insan, kaderinin ne olduğunu bilmediğine göre, cüz'î iradesini kullanmak mecburiyetindedir. Üzerine düşen vazifeyi yaptıktan sonra, tevekkül yoluna girebilir. Yoksa "kaderimde ne varsa o olur" deyip tembelce oturamaz. Sebeplere tam riayet eder, elinden geleni yapar, neticeyi Cenab-ı Hak'tan bekler ve kısmetine razı olur. Böyle bir tevekkül de insana ruhen hafiflik verir ve manen rahatlatır.

Hulasa, gelecek için Mutezile, geçmiş için Cebriye, hâlihazır için ise **Ehl-i sünnet gibi düşünmek** gerekir. Tâbiî bu ölçüler avam mü'min içindir. Havass için durum farklıdır.

Manen terakki eden evliya, asfiya ve kâmil mü'minler, lütüfla kahır arasında fark görmezler; Allah'ın her türlü takdirine karşı tam bir teslimiyet ve rıza içindedirler. Bu hususî bir durumdur. Bediüzzaman Hazretleri, geniş halk kitlelerine, mazide vuku bulan hâdiselerde kaderi hatırlamalarını tavsiye eder ve bunun faydasını da ümitsizliğe düşmemek ve gereksiz yere üzülmemek şeklinde tesbit eder.

Çaresi bulunan şeyde, yani insan iradesine taalluk eden meselelerde acze düşmemek gerekir. İnsanın elinden gelen ve iradesine bakan meselelerde topu kadere atması yanlıştır. Ama elinden gelmeyen ve iradesine bakmayan konularda tam bir teslimiyet ve tevekkül içinde olması gerekir. İnsanın, çaresi bulunmayan hususlarda hüznün limanına değil, sabır ve tevekkül limanına iltica etmesi gerekir.

Mü'min kardeşimizin işlediği bir hata hususunda da böyle müsbet ve yapıcı bir fikir beyan edebiliriz. Geri getirilmesi mümkün olmayan şeylerde meseleyi kadere vermek, insanı ruhen rahatlatır.

İradî kader ile **ızdırarî kader** iç içedir. İnsan her ne kadar bir iradeye sahip olmuş olsa da, ızdırarî kader daha geniştir. Bu yüzden her iradî fiili mutlak olarak göremeyiz. Bazen biz çok isteriz, ama kader müsaade etmeyebilir. Lakin bu, iradeyi de bütünü ile selb etmez. İkisi arasında, aklın, idrakinden aciz kaldığı latif bir münasebet vardır.

Cenab-ı Hak ekseriyetle insanların irade ettiklerini yaratır; murad etmediğini de halketmez. Eğer burada bir tezat olsa idi; kudret esas olurdu, iradenin bir mânâsı kalmaz ve insanların imtihana tâbi olmalarının da hikmeti olmazdı. Her şey tamamen ızdırarî kadere tâbi olur, iradî kader ve ihtiyar ref' olurdu. Dolayısıyla

kader irade-i cüz'iyeyi teyid eder, takviye eder ve ona muvazi gider. Onu iptal etmez. Yani birbirine uygunluk ve muvafakat gösterir.

Dipnotlar:

- (1) bk. [Sözler, Lemeat..](#)
- (2) bk. [Mektubat, Hakikat Çekirdekleri.](#)
- (3) bk. [Tuluat, Müstehak Bir Ceza.](#)